

УДК 349.3: 369.542

Шеврикуко Анастасія Анатоліївна

студент факультету Обліку і фінансів

Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Шеврикуко Анастасия Анатольевна

студент факультета Учета и финансов

Днепропетровского государственного аграрно-экономического университета

Shevrykuko Anastasia

Student of Faculty of Accounting and Finance of the

Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University

Чепець Ольга Григорівна

доцент кафедри обліку, аудиту та УФЕБ

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Чепец Ольга Григорьевна

доцент кафедры учета, аудита и УФЕБ

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

Cherec Olga

Associate Professor of the Department of Accounting, Audit and FESM

Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: РЕЗУЛЬТАТИ І ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ

ПЕНСИОННАЯ РЕФОРМА В УКРАИНЕ: РЕЗУЛЬТАТЫ И ДАЛЬНЕЙШИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ

PENSION REFORM IN UKRAINE: RESULTS AND FUTURE PERSPECTIVES

Анотація. У статті дається загальна характеристика положень пенсійної реформи України 2017 року. Розглянуто основні напрями практичної реалізації ідей пенсійної реформи, зокрема питання зміни порядку визначення мінімального розміру пенсії, підвищення розміру пенсій, поновлення виплати пенсії працюючим пенсіонерам в повному обсязі, осучаснення та індексації пенсій, запровадження нового порядку виходу на пенсію залежно від наявного страхового стажу, запровадження єдиних правил призначення пенсій, скасування спеціальних пенсій, виплат працюючим пенсіонерам. Проаналізовано результати впровадження пенсійної реформи на сьогоднішній день, визначено основні недоліки пенсійної реформи 2017 року. Обґрунтовано необхідність та визначено ключові питання подальшого поглиблення реформи пенсійної системи, розглянуто подальші перспективи розвитку пенсійної системи України.

Ключові слова: пенсія, пенсійна реформа, пенсійне страхування, страховий стаж, пенсійний вік, накопичувальна система, пенсійний фонд, індексація.

Аннотация. В статье дается общая характеристика положений пенсионной реформы Украина 2017 года. Рассмотрены основные направления практической реализации идей пенсионной реформы, в частности вопросы изменения порядка определения минимального размера пенсии, повышение размера пенсий, возобновление выплаты пенсии работающим пенсионерам в полном объеме, осовременивание и индексации пенсий, введение нового порядка выхода на пенсию в зависимости от имеющегося страхового стажа, внедрение единых правил назначения пенсий, отмена специальных пенсий, выплат работающим пенсионерам. Проанализированы результаты внедрения пенсионной реформы на сегодняшний день, определены основные недостатки пенсионной реформы 2017 года. Обоснована необходимость и определены ключевые вопросы дальнейшего углубления реформы пенсионной системы, рассмотрены дальнейшие перспективы развития пенсионной системы Украины.

Ключевые слова: пенсия, пенсионная реформа, пенсионное страхование, страховой стаж, пенсионный возраст, накопительная система, пенсионный фонд, индексация.

Summary. The article gives a general description of the pension reform provisions of Ukraine in 2017. The main directions of practical implementation of pension reform ideas are considered, in particular the questions of changing the procedure for determining the minimum pension amount, increasing the pensions amount, renewal of pensions payment to working pensioners in full, updating and indexing pensions, introducing a new order of retirement depending on the existing insurance period, the introduction of unified rules for the appointment of pensions, the abolition of special pensions, payments to working pensioners. The results of the pension reform implementation for today are analyzed and the main disadvantages of this reform in 2017 are identified. The necessity and the key issues for further deepening of the pension system reform are substantiated, and further perspectives of the pension system development of Ukraine are disrupted.

Key words: pension, pension reform, pension insurance, insurance period, retirement age, accumulation system, pension fund, indexation.

Постановка проблеми. Одним з найбільш важливих елементів соціальної політики кожної держави є забезпечення своїх громадян пенсіями. Україна, звичайно ж, не виняток. Однак наш кризовий час зробило пенсію чи не єдиним джерелом доходу для громадян похилого віку. При цьому Україна витрачає на пенсії чи не найбільше за всіх у світі (у відсотках до ВВП), і до недавнього часу мала дуже високі «трудова податки», стимулюючи бізнес до відходу в тінь. Працюючі українці не мають жодних стимулів платити пенсійні внески, і тому Пенсійний фонд знаходиться у стані хронічного дефіциту коштів, що тисне на держбюджет. Станом на 2017 рік в Україні склалась ситуація, коли на 12,5 млн пенсіонерів припадає 26 млн осіб працездатного віку з яких зайнятими є тільки 17,6 млн осіб. При цьому з числа зайнятих тільки 10 млн осіб сплачують ЄСВ — базу для формування пенсійного фонду. В бюджеті на 2017 рік закладений дефіцит Пенсійного фонду в розмірі 141,5 млрд грн, що становить 5.5% ВВП. Таким чином Пенсійний фонд здатний бездефіцитно фінансувати менш ніж половину своїх видатків. Аналогічна ситуація спостерігалась і в 2016 році — з суми Пенсійного фонду в розмірі 257 млрд грн дефіцит становив 145 млрд. Уже зараз в Україні пенсійні видатки становлять 15% від ВВП що є одним із найвищих показників у Європі та значно перевищує аналогічний показник багатьох країн з істотно вищим рівнем старіння, таких як Швеція, Фінляндія, Великобританія, Норвегія, Швейцарія [1]. В Україні уже на протязі 25 років тривають спроби здійснити пенсійну реформу, що нарешті вирішить ці проблеми. Тому до розробки проекту Пенсійної реформи 2017 року уряд віднісся більш відповідально.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти реформування пенсійної системи України аналізували такі наукові діячі та експерти, як: М. Онуфрик, Н. Болотіна, С. Синчук, М. Боднарук, В. Бурак, І. Гуменюк, Т. Кравчук, Г. Третякова, Н. Горюк, Д. Боярчук, Е. Лібанова, В. Мельничук, В. Ульянов. Проте чимало аспектів цієї проблеми залишаються невирішеними, а наявні пропозиції та зауваження носять суперечливий або дискусійний характер. Так, виконавчий директор Центру соці-

ально-економічних досліджень «CASE Україна» Д. Боярчук зазначає, що головною метою реформи є зменшення дефіциту Пенсійного фонду. На його переконання, підхід уряду і МВФ допоможе не лише збалансувати Пенсійний фонд, а й матиме стабілізуючий вплив на українську економіку загалом [6]. Експерт Інституту суспільно-економічних досліджень, М. Онуфрик, вважає, що фінансової прірви Пенсійного фонду немає, оскільки він збалансований, пенсії виплачуються вчасно, хоча і частково за рахунок фінансування з Державного бюджету. Але є фінансова прірва солідарного рівня, яка не може бути вирішена без запровадження обов'язкового накопичувального рівня, оскільки залежить від демографічної ситуації [3]. Частина експертів вважає, що необхідно говорити не про пенсійну реформу, а про докорінну зміну системи пенсійного забезпечення. Зокрема, кандидат економічних наук, економіст В. Мельничук зазначає, що у пропозиціях міністерства мова йде лише про параметричні зміни солідарної системи, приведення її до працюючого стану. Але це, на його думку, не реформа, а часткові зміни. З такою точкою зору погоджується і експерт групи Реанімаційного пакету реформ з питань пенсійної системи Г. Третякова: «Реформа — це зазвичай те, що змінює суспільні відносини, а економія в секторі солідарного пенсійного забезпечення — це не реформа» [6].

Тож не дивно, що завдання реформування системи пенсійного забезпечення громадян України є одним з найгостріших питань українського сьогодення. І тим важливішою і актуальною є комунікація влади із суспільством з метою пояснення суті і характеру змін, які торкнуться сьогодні чи у майбутньому кожного без винятку українця.

Мета статті. Провести аналіз практичної реалізації пенсійної реформи в країні, а також узагальнити і систематизувати ключові завдання подальшого реформування пенсійної системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. 03.10.2017 Верховна Рада України прийняла в другому читанні та в цілому Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» (законопроект № 6614), який: удосконалює солідарну систему пенсійного страхування, звільнює її від невласливих видатків;

диференціює розміри пенсій залежно від набутого страхового стажу та отриманого заробітку; впроваджує єдині підходи до обчислення пенсій.

З 11.10.2017 р. набрав чинності Закон № 2148, відповідно до якого пенсійна система зазнала суттєвих змін [8].

Метою пенсійної реформи є забезпечення бездефіцитності Пенсійного фонду у середньостроковій перспективі, що відбудеться через встановлення вимог до тривалості страхового стажу та мінімального розміру страхового внеску.

Пенсійний стаж, потрібний для виходу на пенсію, за 10 років зростає до 35 років. Саме цю новацію опозиційні політики, а також деякі експерти називали «прихованим підвищенням пенсійного віку»:

- Зміни будуть поступовими, і показника у 35 років мають досягти у 2028 році,
- У 2018 році для виходу на пенсію у 60 років треба мати страховий стаж у 25 років (раніше — 15 років);
- Якщо стаж є меншим 25, але більшим 15 років, вийти на пенсію можна буде у 63 роки;
- Якщо стаж становить від 15 до 16 років — вихід на пенсію посувається до 65 років;
- Ті, в кого немає страхового стажу, можуть отримувати соціальну пенсію від 65 років;
- Додатковий страховий стаж, але не більше 5 років, можна буде купити [4].

Для придбання додаткового стажу сума сплаченого єдиного внеску за кожен місяць такого періоду не може бути меншою за мінімальний страховий внесок, помножений на коефіцієнт 2. Тобто один рік обійдеться приблизно в 16,8 тис. грн, два роки — в 25,3 тис. грн. Хтось може вважати ці суми занадто великими, а для когось це єдиний вихід із ситуації.

Тимчасову державну соціальну допомогу від 1 січня 2018 року до 31 грудня 2020 року призначатимуть особам, які не працюють, що досягли встановленого пенсійного віку, мають страховий стаж не менше 15 років, але не набули права на пенсійну виплату — на період до набуття права на пенсію за віком, у розмірі прожиткового мінімуму, для осіб які втратили працездатність [8].

Змінився підхід до визначення розмірів соціальних виплат дітям-інвалідів та особам, які не мають права на пенсію. З 1 жовтня розмір соціальної допомоги становитиме не менше 1 452 грн. В майбутньому розмір цих виплат не повинен бути меншим за прожитковий мінімум [2].

Планується запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування від 2019 року. Але ті, кому на 1 січня 2019 року залишатиметься менше 10 років до виходу на пенсію, можуть відмовитися від внесення платежів до накопичувальної системи.

Завдяки реформі відбулося осучаснення пенсій. Осучаснення пенсій — це їх перерахунок відповідно до зростання середньої заробітної плати, з якої сплачуються внески. Осучаснення пенсій важливе

для людей, які пропрацювали однакову кількість років в одній галузі, але вийшли на пенсію в різні роки, отримують різні пенсії, розміри яких можуть відрізнятися втричі. Середня зарплата зростає з кожним роком, тому пенсії українців теж повинні осучаснюватись.

З 11,7 мільйонів пенсіонерів пенсії з 1 жовтня перераховано 10,2 млн з них. Середній розмір пенсії збільшився з 1 886,78 грн. до 2 447,95 грн. Перераховані також пенсії по інвалідності та втраті годувальника внаслідок нещасного випадку на виробництві та профзахворювання [1].

Відповідно до пенсійної реформи, процес осучаснення пенсій має завершитися у 2021 році.

В Україні декілька років не переглядався розмір середньої заробітної плати, на основі якого розраховувалися виплати. До ухвалення законопроекту він становив 1 197 гривень, що відповідало рівню 2007 року, але тепер виплати прив'язувалися до рівня середньої заробітної плати за 2014–2016 роки у розмірі 3 764,4 гривень. Так, згідно з даними Пенсійного фонду України, показник середньої зарплати за серпень 2017 року на одну застраховану особу був затверджений у розмірі 6 028 грн. 81 коп., за вересень 2017 року — в сумі 6 454 грн. 14 коп., за жовтень 2017 року — в сумі 6 522 грн. 77 коп. [5].

Нова пенсійна система забезпечила підвищення пенсій для 9 млн пенсіонерів. Мінімальна пенсія відтепер становить 1 452 грн — для тих, у кого достатньо стажу (була — 1 312 грн). Мінімальна пенсія для тих, у кого не вистачає стажу, зросла від 949 грн до 1 373 грн. До прожиткового мінімуму прив'язаний розмір мінімальної пенсії.

Зменшення коефіцієнту за кожний відпрацьований рік з 2018 року з 1,35 відсотків до 1 відсотка рівно, призведе до загального зростання добробуту українських пенсіонерів. Це нововведення пояснюють тим, що в майбутньому автоматично підвищуватимуть (індексуватимуть) пенсії [7].

На майбутнє передбачено автоматичний перерахунок пенсій з урахуванням зростання середньої зарплати та показника інфляції. У 2019 та 2020 роках пенсії індексуватимуться окремими рішеннями парламенту, а вже з 2021 року відбуватиметься автоматична індексація, що на 50 відсотків буде залежати від інфляції за попередній рік, а на 50 відсотків — від зростання середньої зарплати за попередні три роки.

Так, за словами прем'єр-міністра Володимира Гройсмана, для 1,3 мільйона пенсіонерів відбулося збільшення пенсій на 200 гривень, для 1,2 мільйона — на суму від 200 до 500 гривень і для 1,1 мільйона — на суму понад одну тисячу гривень. Середнє підвищення пенсій, за словами голови парламентського комітету із соціальної політики Людмили Денисової, становить близько 700 грн [3].

Також, пенсіонери, які працюють, тепер отримують 100% пенсії. Раніше держава не доплачувала

таким особам 15%. Оподаткування пенсій для працюючих пенсіонерів було відмінено.

Висновки та пропозиції. В цілому проект реформи сконцентрований на скороченні хронічного дефіциту ПФ, модернізації, та підвищенні ефективності функціонування солідарного рівня пенсійної системи. Відтак запропонований урядом проект важко назвати повноцінною системною реформою, яка кардинально змінить існуючу пенсійну реформу. Також слід враховувати, що формування ефективної пенсійної системи потребує цілого ряду реформ в суміжних сферах, як то фінансова, податкова та соціальна.

Аналіз практичної реалізації пенсійної реформи показав, що Пенсійна реформа України 2017 року вимагає конкретизації і нових рішень таких аспектів:

- Ефект на бюджет залишився не зрозумілим. Пішовши на поводу у Радикальної Партії заради голосів в залі, Кабмін погодився на більш високе підтягування пенсійних виплат до згаданих 1 452 грн, що обіцяє додаткові витрати бюджету.
- Згідно з реформою, держава буде платити ЄСВ за студентів-бюджетників, що також вплине на витрати кошторису. Ціна цієї норми — додаткові 6 млрд грн витрат, не погоджених з Мінфіном.

- Найбільш суперечливе в пенсійній реформі — введення обов'язкового накопичувального рівня з 2019 року. Запуск накопичувального рівня вимагає поновлення пенсійного законодавства і функцій профільних органів виконавчої влади.

На мою думку, усе ще потрібні зміни в поточній системі пенсійного страхування, а їх відсутність призведе тільки до значного погіршення ситуації. Сподіваємося, що пенсійна реформа в Україні в 2018 році допоможе вирішити це питання. У наступному році владі держави треба намагатися врегулювати питання зловживання сумами пенсійних накопичень в різних фондах. Намір створити базу для акумулювання коштів з метою інвестицій в розвиток загальної економіки держави є гарною ідеєю.

Як багатьом відомо, валова частка заробітних плат в Україні видається саме через сірі схеми. З цієї причини і відбувається значне недоотримання відрахувань. Всі можливі відрахування мають знаходити під строгим контролем фінансової поліції. Лазівка, яка раніше дозволяла підприємцям зменшити свої виплати має бути прикрита. Також мають більш строго перевірятися робочі години людей, хто оформлений не на повний робочий день.

Література

1. Впровадження змін у пенсійній системі: Федерація профспілок України — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialne-strakhuvannya-i-pensijne-zabezpechennya/13306-yak-zaprovadzhuuyutsya-zmini-u-pensijnij-sistemi-shcho-nadali-ochikuvati-pensioneram>.
2. Закон про пенсійне страхування — Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
3. Нововведення пенсійної реформи: 5й канал. [Інтернет ресурс]. — Режим доступу: <https://www.5.ua/suspilstvo/rada-priyniala-pensiinu-reformu-shcho-zminytsia-dlia-ukraintsiv-156458.html>.
4. Пенсионная реформа Гройсмана. Гордон: Интернет-издание — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://gordonua.com/publications/pensionnaya-reforma-groysmana-chto-izmenitsya-dlya-pensionerov-210470.html>.
5. Показники середньої заробітної плати. Пенсійний фонд України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=307448&cat_id=12212.
6. Пенсійна реформа 2017. Кадровик-01: Електронний Журнал. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.kadrovik01.com.ua/article/3941-pensyna-reforma-2017-zakon-priynuyato>.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України — Закон України від 06.12.2016 р. № 1774-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1774-19>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій — Закон України від 03.10.2017 р. № 2148-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>.